

विपद जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति तथा रणनीतिक कार्ययोजना

तयारको लागि

जिल्ला स्तरीय कार्यशाला गोष्ठी

२७ चैत्र, २०७३

जुम्ला

समूहगत अभ्यासका सुझावहरु

समूह “क” विपद् जोखिमको बुझाई

रणनीतिक क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	समयावधि	जिम्मेवार निकाय
जुम्लाको प्राकृतिक विपद् जोखिमको विषयमा वास्तविक अवस्था लेखाजोखा र विश्लेषण गर्नु पर्ने । एकिकृत योजना निर्माणको लागि कार्य प्रारम्भ गर्नु पर्ने ।			
जोखिमपूर्ण क्षेत्रहरुको पहिचान गर्नु पर्ने ।			
विपद् जोखिमसूचना संकलन तथा सम्प्रेषण गर्ने स्थानीय तहसम्म संयन्त्रको विकास गर्नु पर्ने ।			
भवन निर्माण आचार संहिता अनिवार्य लागु गर्नु पर्ने । (घर बनाउँदा गाउँपालिका वा नगरपालिकामा अनिवार्य नक्सा पास गर्नु पर्ने)			
आगलागी, खडेरी, असिना पानी, मौसमी रोगहरु, महामारी, हिमपहिरो, हुरी बतास जस्ता प्रकोपहरु बाट हुने जोखिमको अलग अलग र एकीकृत जोखिम लेखाजोखा			

गर्ने ।			
नदी कटान, बाढी, पहिरो गल्छीको जोखिममा रहेको स्थानको नक्साङ्कन गर्ने	जोखिम नक्सा उपलब्ध भई कार्यक्रम प्राथमिकीकरणमा सहज हुन्छ ।	अल्पकालिन	स्थानीय निकाय, DSCWM स्वायत्त एण्ड वाटर कन्जरभेसन विभाग ।

समूह “ख” विपद् जोखिम व्यवस्थापनको लागि विपद् जोखिम शासनको सशक्तीकरण पूर्वाधार निर्माण

- प्राविधिक रूपले जोखिमको लेखाजोखा विना योजना कार्यक्रम तयार तथा संचालन गर्न नहुने ।

विगतमा निर्मित संरचनाहरूको जोखिम लेखाजोखा गरेर तिनीहरूको अवस्था हेरी सबलीकरण / पुर्ननिर्माण तथा स्तर बृद्धि गर्ने नीति नियम निर्माण गर्नु पर्ने । **१.) जिल्लामा गर्नु पर्ने:**

सुभावहरु:

१. हरेक स्थानीय तहमा जोखिम व्यवस्थापन समूह गठन गर्ने ।
२. जोखिममा आधारित आवश्यक पूर्वाधारको तयारी गर्ने ।
३. भवन निर्माण गर्दा अनिवार्य नक्सा पास गर्नुपर्ने ।
४. फराकिलो बाटोको व्यवस्था गर्ने ।
५. विपद् जोखिमबारे प्रचार प्रसार व्यापक बनाउने
६. स्थानीय नीतिमा जोखिम व्यवस्थापन नीति तयार गर्ने ।

२.) संगठनात्मक संरचना:

१. नीति नियमको आत्मसाथ गरिएको तर पालना नभएको अवस्था समाधान: चेतना फैलाउनुपर्ने, अपनत्वको भावना कायम गर्नु पर्ने, Pressure Group को निर्माण तथा मिडिया मार्फत प्रचार प्रसार गर्ने ।
  - विषयगत निकायले: कार्यान्वयनमा तदारुकता देखाउने
  - व्यक्ति/समूह तहबाट आफ्नो लागि आफैले सुरक्षित उपाय अपनाउने ।
  - विपद् जोखिम आचारसंहिता पालना गर्नु पर्ने, र त्यसको कार्यान्वयन गर्न आवश्यक दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने ।

३.) शासनको भूमिका: सामूदायिक संस्थाको भूमिका

- गाँउपालिका/न.पा.: क्षमता विकास, नयाँ पदाधिकारीलाई प्रशिक्षण गर्ने रणनीति तयार गर्ने ।
- स्थानीय तहको विपद् जोखिम चित्र तयार पार्ने/ नक्साङ्कन गर्ने ।

- सामुदायिक संस्थाहरूको विकास । अधिकतम, जिम्मेवार बनाउनु पर्ने ।
- विकासका साभेदारहरूबीच समन्वय गरी विपद् जोखिमका आधारमा एकिकृत योजना (Master Plan) बनाउनु पर्ने ।

विपद् जोखिमको व्यवस्थापनका लागि विपद् जोखिम शासनको सबलिकरण

१. नीतिगत प्रावधान:

खानेपानी: मुहानदर्ता शुरु भैरहेको छ, जिल्ला र गाउँ स्वच्छता समन्वय समिति गठन गरिएको छ । मुहानहरूको नक्साङ्कन र वहाव आवधिक मापन गर्नुपर्ने । मर्मत सम्भार नीति प्रभावकारी हुनुपर्ने आवश्यक देखिन्छ ।

विद्यालय: पुराना विद्यालय भवनहरू अत्यन्त जोखिम तथा नयाँ निर्मित भवन भुकम्प प्रतिरोधी बनाउने क्रममा छन् । शौचालय कतै राम्रो देखिएपनि सबै बालमैत्री, अपाङ्गतामैत्री नभएका र हेरचाह/रेखदेख कम गरेको भएको देखिन्छ । भवन निर्माण सुरक्षित स्थानमा निर्माण गर्नुपर्ने ।

बाटोघाटो: सडक र बाटोमा सुरक्षित नीति छैन । पूर्णरूपमा जोखिम पक्षलाई नजर अन्दाज भएको । गोरेटो बाटोमा सम्भाव्यता अध्ययन समेत नभएको र नीति नियम कागजमै सिमित

घर: हालसम्म घर निर्माण गर्दा जोखिम दृष्टिले हेरिएको /बनाइएको छैन । अझै नैपनि व्यक्तिगत घर निर्माणमा नीति नियम कार्यान्वयन नभएको ।

- सम्बन्धित सरोकारवाला निकाय पनि त्यती सक्रिय नदेखिनु ।

सामाधान: (नयाँ नितिगत व्यवस्था कार्यान्वयन गर्नुपर्ने)

समूह “ग” उत्थानशीलताको लागि विपद् जोखिम न्यूनिकरणमा लगानी

१. आर्थिक श्रोतहरू:

- स्थानीय श्रोत साधनको करबाट
- उपभोक्ता समिति मार्फत
- किशोरी, महिला, बाल जस्ता स्थानीय समूह/क्लब
- निजी, सहकारी संघ/संस्थाबाट
- NGO / INGO बाट
- विपद् व्यवस्थापन घरधुरी कोष: प्रत्येक गाउँपालिकामा एउटा घरधुरीबाट रु. १००१-नगद

- सबै किसिमको बिमाबाट
- २. समुदायबाट लगानी:
  - जन श्रमदान - जन चेतना अभिवृद्धि
  - वृक्षारोपण - प्रत्येक संघ/संस्थाबाट निश्चित % रकम लगानी गर्न सकिने ।
- ३. PPP Model:
  - जिल्ला देखि प्रकोप उद्धार समिति
- ४. लगानीका अन्य श्रोत:
  - सरकारी कार्यालयबाट निश्चित %
  - सामाजिक तथा साँस्कृतिक सम्पदा
  - पर्यटन प्रवर्द्धन (Home-Stay)
  - जलविद्युतमा लगानीको रोयलटीबाट उठेको कोषबाट
  - जडिबुटी विक्रि वितरणबाट कोष
- ५. लगानीका बारे सुझाव:
  - बुँदा नं. ४ सँग सम्बन्धीत कार्यान्वय योग्य निति तर्जुमा गर्ने
  - विद्यमान विषयगत नीति र उपलब्ध स्रोतको स्थानीय स्तरमा अधिकतम प्रयोग ।

समूह “घ” प्रभावकारी प्रतिकार्य र पुनर्लाभ, पुनः स्थापना तथा पुनः निर्माणमा “अझै राम्रो निर्माण” का लागि बिपद् पूर्वतयारीको सुदृढीकरण

रणनीतिक क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	समयावधि	जिम्मेवार निकाय
<ul style="list-style-type: none"> ● विपद व्यवस्थापनको लागि विद्यालय पाठ्यक्रममा समावेश गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● विपदबाट हुने क्षती, मृत्युदर न्यूनिकरण । ● विपद व्यवस्थापनमा सबैको सहभागीता हुने । ● विपद व्यवस्थापनमा सहजीकरण हुन्छ । 	(१ वर्ष)	शिक्षा म. स्वास्थ्य म. पाठ्यक्रम विकास केन्द्र । सुरक्षा निकाय विद्यालय
<ul style="list-style-type: none"> ● (मानव निर्मित) सडक दुर्घटना न्यूनिकरण 	<ul style="list-style-type: none"> ● युवाको मृत्युदरमा कमी हुन्छ । ● सामाजिक विकास 	६ महिना	सडक वि. Traffic निकाय विद्यालय सर्वसाधारण

			चालक
•	•		
<ul style="list-style-type: none"> अव्यवस्थित सहरीकरणलाई व्यवस्थित बनाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> प्रदुषण रहित सहज बाटो एमबुलेन्स दमकलको सहज पहुँच विपद् व्यवस्थापन सहज 	५ वर्ष	सरोकारवाला निकाय
<ul style="list-style-type: none"> सामुदायिक सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने, भवन निर्माण संहिता गाउँ गाउँमा प्रचार प्रसार गर्ने उद्धार र खोजको लागि जनशक्ति निर्माण, तालिम संचालन गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> प्रत्येक व्यक्ति नागरिक, जोखिमयुक्त कुराहरु बारे सचेत हुने । प्रत्येक घरधनीले आफ्नो घर बनाउँदा भूकम्प प्रतिरोधक बनाउन प्रेरित हुने । तालिम प्राप्त जनशक्ति उपलब्ध हुने उपयुक्त बस्ती विकास निर्माण हुने 	<p>करिब १ वर्ष</p> <p>३ वर्ष</p> <p>५ वर्ष</p> <p>३ वर्ष भित्र</p>	<p>स्थानिय तह: गाउँ पालिका / नगरपालिका</p> <p>नगरपालिका / गाउँ पालिका</p> <p>केन्द्रिय स्थानीय तह दुवै ।</p> <p>भवन विभाग, भवन डिभिजन कार्यालय ।</p>